

Wspólna odpowiedź na kryzysy – w kierunku Europejskiej Unii Zdrowotnej

Jolanta Szymańska

Komisja Europejska (KE) zaprezentowała pakiet wniosków legislacyjnych, inicjujących tworzenie Europejskiej Unii Zdrowotnej. Propozycje zmierzają do wzmocnienia zarządzania kryzysowego w obliczu transgranicznych zagrożeń zdrowia, w tym reformy instytucji tego obszaru. Nie naruszają one kompetencji państw członkowskich określonych w traktatach, ale stanowią zachętę do ściślejszej współpracy w dziedzinie zdrowia na poziomie UE. W dłuższej perspektywie może to utorać drogę do rewizji kompetencji Unii i państw w polityce zdrowotnej.

Tworzenie Europejskiej Unii Zdrowotnej zapowiedziane zostało przez przewodniczącą KE Ursulę von der Leyen [w oświadczeniu o stanie Unii](#). Na tej podstawie w połowie listopada br. KE przedstawiła pakiet zawierający m.in. wniosek ws. rozporządzenia o poważnych transgranicznych zagrożeniach zdrowia oraz wnioski ws. rozszerzenia mandatów Europejskiego Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób (ECDC) oraz Europejskiej Agencji Leków (EMA). Następnie 24 listopada opublikowała strategię farmaceutyczną dla Europy. W przyszłym roku planuje natomiast prezentację europejskiego planu walki z rakiem. Jak argumentuje KE, wnioski te są z jednej strony odbiciem doświadczeń pierwszego etapu pandemii COVID-19, z drugiej zaś odpowiedzią na długofalowe wyzwania zdrowotne UE. Wychodzą też naprzeciw [społecznym oczekiwaniom](#) co do zwiększonego zaangażowania UE w rozwiązywanie kryzysów zdrowotnych – w badaniu Eurobarometru 66% Europejczyków uznało, że UE powinna mieć większe kompetencje w tym zakresie, a 54% opowiedziało się za zwiększeniem budżetu UE na ochronę zdrowia. Plany KE w większości wpisują się w przedstawiony przez nią w maju br. program UE dla zdrowia ([EU4Health](#)) na lata 2021–2027.

Zarządzanie kryzysowe. Propozycja KE zakłada możliwość wprowadzenia (na czas określony) stanu nadzwyczajnego w obszarze zdrowia na poziomie UE, w celu stosowania unijnych środków. Decyzje o sytuacji nadzwyczajnej podejmować ma Komisja przy wsparciu specjalnego komitetu doradczego ds. kryzysów zdrowotnych, w skład

którego wejdą powoływani przez nią eksperci. Według propozycji usprawnieniu ma też ulec system planowania gotowości i reagowania na kryzysy. Komisja będzie odpowiadać za przygotowanie ogólnoeuropejskiego planu działania na wypadek sytuacji kryzysowej, natomiast państwa członkowskie będą przedstawiać krajowe raporty w tej sprawie. Na ich podstawie Komisja i [Komitet Bezpieczeństwa Zdrowia](#) będą wydawać regularnie zalecenia dot. ewentualnych luk w systemach bezpieczeństwa. Komisja ma też zyskać uprawnienia do organizowania szkoleń dla pracowników ochrony zdrowia i wspierać państwa w organizowaniu wspólnych zamówień na środki medyczne.

W związku z nowymi wyzwaniami rozszerzony zostanie mandat Europejskiego Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób, które stanie się centralnym punktem europejskiej sieci nadzoru epidemiologicznego. Agencja ma koordynować platformę internetową umożliwiającą stały monitoring zagrożeń zdrowotnych zgodnie ze wspólnymi normami i definicjami, a także zbudować sieć laboratoriów referencyjnych UE świadczących doradztwo nt. nowych patogenów. Będzie także uczestniczyć w audycie krajowych planów gotowości i w testowaniu wytrzymałości systemów. W razie potrzeby uzyska możliwość uruchamiania specjalnej grupy zadaniowej ds. zdrowia w celu wspierania lokalnych działań w państwach członkowskich. Wzmocnione zostaną ponadto kompetencje Europejskiej Agencji Leków, która poza monitorowaniem bezpieczeństwa leków zajmie się też

minimalizowaniem skutków niedoborów leków i wyrobów medycznych, doradztwem nt. leków i ich zastosowania, koordynacją badań monitorujących skuteczność i bezpieczeństwo szczepionek oraz badań klinicznych. Docelowo obie agencje wesprze też nowy organ ds. gotowości i reagowania w nadzwyczajnych sytuacjach zagrożenia zdrowia (HERA). Będzie on odpowiadać za śledzenie problemów biomedycznych, zwiększanie dostępu państw członkowskich do leków i sprzętu medycznego dzięki produkcji i udzielanie zamówień publicznych na dostawy w sytuacjach nadzwyczajnych, a także inicjowanie zakupów i dystrybucję szczepionek.

Strategia farmaceutyczna. Celem strategii jest nie tylko wzmocnienie mechanizmów antykrzysowych, ale też zapewnienie Europejczykom dostępu do przystępnych cenowo leków w długim okresie, wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przemysłu farmaceutycznego w UE (sektor ten odpowiada za 800 tys. miejsc pracy i ok. 110 mld euro nadwyżki handlowej UE) oraz utrwalenie silnej pozycji Unii jako promotorki wysokich standardów jakości, skuteczności i bezpieczeństwa na arenie międzynarodowej. Realizacji tych celów mają służyć konkretne działania, w tym m.in.: dokonanie ukierunkowanych na innowacje zmian w prawie farmaceutycznym; konsultacje z branżą w celu zdiagnozowania słabych ogniw w globalnym łańcuchu dostaw leków o krytycznym znaczeniu; koordynacja krajowych polityk w zakresie ustalania cen, refundacji i zamówień publicznych w celu zwiększenia dostępności leków na rynku; utworzenie europejskiej przestrzeni danych dot. zdrowia (połączonego systemu z dostępem do porównywalnych i interoperacyjnych baz danych z całej UE); wspieranie badań naukowych i innowacji w dziedzinie zdrowia publicznego (i dostosowanie badań klinicznych do potrzeb pacjentów i służby zdrowia) m.in. poprzez wykorzystanie programów „Horyzont 2020” i EU4Health. Strategia w połączeniu z oczekiwanym planem walki z rakiem ma też umożliwić pacjentom w całej UE wysokiej jakości profilaktykę (np. szczepienia przeciwko możliwym do uniknięcia zakażeniom wywołującym raka), leczenie oraz dostęp do najnowszych metod terapeutycznych.

Międzynarodowy traktat ws. pandemii. Dopełnieniem unii zdrowotnej ma być globalna współpraca na rzecz przeciwdziałania kryzysom. Instytucje UE lansują koncepcję traktatu na rzecz zwalczania pandemii. Na szczycie G-20 szef Rady Europejskiej Charles Michel zaproponował wynegocjowanie takiego dokumentu przez wszystkie państwa, organizacje i agencje Narodów Zjednoczonych, a

zwłaszcza Światową Organizację Zdrowia (WHO). Ma on zapewnić szybszą i bardziej skoordynowaną reakcję na kryzysy zdrowotne, umożliwić sprawną wymianę informacji nt. zagrożeń oraz dostawy potrzebnego sprzętu medycznego. Podczas grudniowego szczytu Rady Europejskiej (RE) ideę wzmocnienia globalnej współpracy w dziedzinie zdrowia, w tym zawarcie międzynarodowego traktatu ws. pandemii w ramach światowej organizacji zdrowia, poparli przywódcy państw członkowskich. Jednocześnie podkreślili oni potrzebę dalszego zaangażowania Unii w [międzynarodowy program COVAX](#), mający zagwarantować wszystkim przystępny cenowo i sprawiedliwy dostęp do szczepionek.

Wnioski. Deficyt koordynacji współpracy zwłaszcza w pierwszej fazie pandemii, w połączeniu z wysokim poparciem społecznym dla zwiększonej interwencji UE, sprawia, że instytucje unijne konsekwentnie dążą do rozszerzenia wspólnych działań na rzecz ochrony zdrowia, zarówno w wymiarze wewnątrzunijnym, jak i globalnym. Tworzenie Europejskiej Unii Zdrowotnej i promowanie zawarcia międzynarodowego traktatu ws. pandemii są wyrazem rosnących ambicji UE w tej dziedzinie.

Państwa członkowskie, w tym Polska, z jednej strony doceniają wsparcie płynące z UE dla krajowych systemów opieki zdrowotnej (np. zawarcie przez Komisję umów kupna szczepionek z wyprzedzeniem), z drugiej zaś ostrożnie podchodzą do przekazywania instytucjom UE kompetencji w ochronie zdrowia oraz wyraźnego zwiększania nakładów finansowych na unijne programy zdrowotne (świadczy o tym próba dokonania cięć w tym obszarze podczas szczytu budżetowego RE z lipca br.). [Przełamanie impasu](#) w negocjacjach wieloletniego budżetu UE podczas grudniowego szczytu otwiera drogę do realizacji przedłożonych przez Komisję założeń Europejskiej Unii Zdrowotnej. Trudna sytuacja gospodarcza po pandemii będzie ograniczać możliwości przeprowadzenia głębszych reform w polityce zdrowotnej UE w najbliższych latach. W dłuższym okresie pozytywne rezultaty projektu unii zdrowotnej mogą jednak ośmielić instytucje UE do promowania rewizji podziału uprawnień w tej materii pomiędzy UE i państwa członkowskie.

W wymiarze globalnym inicjatywom UE na rzecz zdrowia sprzyja sytuacja polityczna w Stanach Zjednoczonych po wyborach prezydenckich. UE liczy, że nowy amerykański prezydent Joe Biden, w odróżnieniu od swojego poprzednika, poprze jej międzynarodowe inicjatywy na rzecz walki z pandemią.